

УДК 338.62

**ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ
ЗАЛІЗНИЧНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ: СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ***Прохорова Ю.В.**Розглянуті проблеми забезпеченості, використання, функціонування оборотного капіталу підприємства. Визначені напрями ефективності управління оборотним капіталом підприємства.***Ключові слова:** стратегія, управління, використання, ефективність, підприємство.

На сучасному етапі розвитку економіки важливу роль відіграє аналіз господарської діяльності підприємств. З його допомогою виробляються стратегія та тактика розвитку підприємства, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і працівників. Ритмічність, злагожденість і висока результативність роботи підприємства багато в чому залежать від його забезпеченості оборотним капіталом. Недолік засобів, що авансуються на придбання матеріальних запасів, може привести до скорочення виробництва, невиконання виробничої програми. Тому на підприємстві повинне проводитися нормування оборотного капіталу, завданням якого є створення умов, що забезпечують безперервність виробничо-господарської діяльності фірми. Важливо також уміти правильно керувати оборотним капіталом, розробляти і впроваджувати заходи, що сприяють зниженню матеріалоємності продукції і прискоренню оборотності обігових коштів.

За сучасних кризових умов функціонування економіки України особливо актуальним є забезпечення ефективного господарювання підприємств, в тому числі за рахунок прискорення оборотності їх капіталу та оптимізації структури джерел його формування. Це зумовлює об'єктивну необхідність створення відповідних організаційно-економічних передумов для ефективного управління оборотним капіталом, що дозволить раціонально використовувати матеріальні і фінансові ресурси, спрямовувати їх певну частину на вдосконалення та розвиток виробництва.

Від забезпеченості оборотним капіталом, їх структури і рівня використання залежить ефективність функціонування та фінансова стійкість підприємства. Тому в системі управління оборотними коштами поряд з плануванням та обліком входить регулярний аналіз їх складу, динаміки, відповідно до потреб поточної виробничо-господарської діяльності підприємства.

Питаннями формування та підвищення ефективності використання та управління оборотним капіталом підприємства присвячено багато робіт зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів: Д.В. Ванькович [1], В.М. Вовк [2], В.В.Гецько [3], Г.І. Л.Костырко [4], Б.І. Кравченко [5], Т.Пашенко [4], Г.Северина [6], Н.Соловей [4], О.Хотомлянський [6], Т.Чершта [6].

Метою статті є визначення напрямів ефективності управління оборотним капіталом підприємства.

Враховуючи виняткову роль залізничного машинобудування у розвитку промисловості країни поряд із залежністю стабільності та результативності функціонування підприємств галузі від ефективності управління оборотним капіталом, розглянемо зміни структури оборотного капіталу галузі залізничного машинобудування протягом 2006 – 2010 років. Зміна обсягів оборотного капіталу підприємств залізничного машинобудування представлена на рис.1.

Скорочення питомої ваги товарно-матеріальних запасів, з одного боку, може бути наслідком раціоналізації витрат щодо збереження запасів та прискорення активності використання виробничого та товарного оборотного капіталу, а з іншого боку, – скороченням обсягів виробництва та реалізації.

Проаналізувавши оборотний капітал підприємств залізничного машинобудування можна розробити деякі напрями та пропозиції для покращення його ефективного управління та використання. Основні напрями підвищення ефективності управління оборотного капіталу підприємств

ства подані на рис.2.

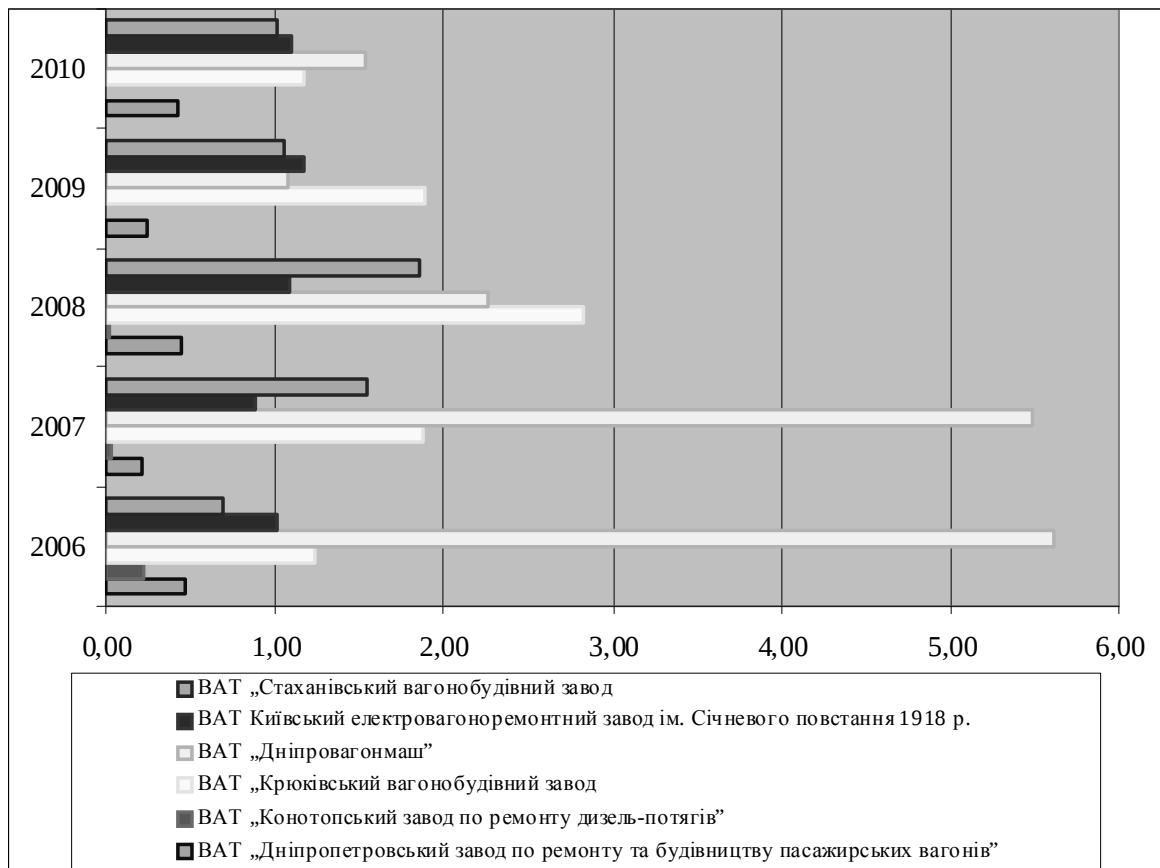

Рис.1. Зміна обсягів боротного капіталу підприємств залізничного машинобудування за 2006-2010 рр.

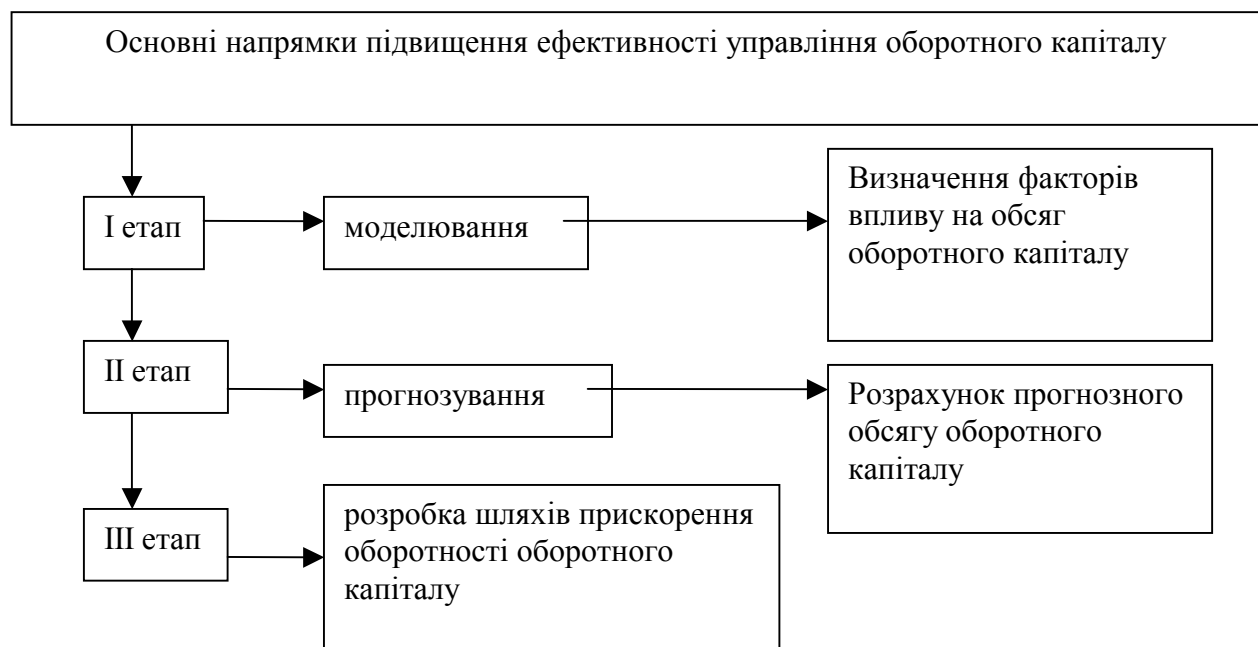

Рис. 2. Напрямки підвищення ефективності використання оборотного капіталу підприємства

Отже, наступним етапом ефективного управління оборотним капіталом підприємства є розробка шляхів прискорення оборотності оборотного капіталу.

Взагалі, зростання обсягів дебіторської заборгованості не є однозначно негативною тенденцією, оскільки може свідчити про розширення підприємством ринків збуту і збільшення кількості покупців. Проте, в умовах системної фінансової кризи, в якій знаходиться українська економіка,

занадто великі обсяги дебіторської заборгованості, а надто простроченої, негативно вплинуть на фінансовий стан підприємства [2, 3].

На досліджуваних підприємствах залізничного машинобудування збільшення дебіторської заборгованості супроводжується дефіцитом грошових коштів, що свідчить про низьку платіжну дисципліну покупців.

Отже, підприємствам залізничного машинобудування можна порекомендувати вжити заходів щодо посилення платіжної дисципліни та стимулювання покупців до дострокової оплати: надавати знижки покупцям при достроковій оплаті тому, що в умовах інфляції будь – яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально одержує лише частину вартості реалізованої продукції.

Тому підприємству інколи вигідніше зробити знижку на реалізований товар за умови оплати рахунка (наприклад, у десятиденний строк), ніж втратити певну суму в результаті інфляції. Тому, саме метод надання знижок покупцям дозволить скоротити обсяги заборгованостей між підприємствами.

Розвиток ринкових відносин та інфраструктури фінансового ринку уможливило використання в практиці фінансового менеджменту ряду нових форм управління дебіторською заборгованістю, тобто її рефінансування, або прискореного методу переведення дебіторської заборгованості в більш ліквідні оборотні кошти, грошові кошти, короткострокові цінні папери.

На ефективність використання оборотного капіталу значною мірою впливає обсяг реалізованої продукції. Тому значної уваги заслуговує перевищення обсягів оборотних коштів над реалізованою продукцією, що дозволяє зробити висновок щодо неефективності використання цієї категорії витрат на підприємстві [1, 5].

Отже, напрями підвищення ефективності використання оборотного капіталу можна виділити в три підгрупи, що представляють:

- 1) передвиробничу стадію;
- 2) виробничу стадію (незавершене виробництво);
- 3) реалізаційну стадію.

Також необхідно звернути увагу на забезпечення необхідного контролю за оборотними активами на даному етапі. За ефективної системи контролю можна отримати зниження втрат пов'язаних з незадовільною системою контролю за кількістю і якістю активів, що надходять на підприємство, а також попередити безконтрольне використання активів.

Наступна стадія – виробнича, тобто незавершене виробництво і сума вкладених у нього коштів при існуючому обсязі виробництва залежать від тривалості виробничого циклу. В свою чергу тривалість виробничого циклу може бути скорочена внаслідок:

- 1)упровадження потокових (зокрема, конвеєрних) методів обробки;
- 2)зменшення тривалості міжопераційних періодів за рахунок ретельної підготовки виробництва, останнє передбачає зменшення перебоїв і забезпечення ритмічної роботи підприємств;
- 3) застосування автоматичного устаткування, верстатів із числовим програмним управлінням, гнучких виробничих систем;
- 4) підвищення змінності виробництва.

Скорочення перебування готової продукції на складі залежить від багатьох факторів. Одні з них безпосередньо пов'язані з роботою підприємств, інші - з організацією збуту продукції.

До факторів, що безпосередньо пов'язані з роботою підприємства належать якість і номенклатура продукції, обґрунтоване планування асортименту, партій продукції та періодів їх випуску.

Висока якість продукції, точне дотримання планового асортименту, ритмічність роботи підприємств значно скорочують час реалізації продукції. Прискорюють реалізацію продукції постійний зв'язок із замовниками, своєчасне повідомлення їх про відвантаження продукції, швидка обробка необхідних документів, своєчасне забезпечення транспортними засобами. Скорочення проміжних ланок в апараті збуту, своєчасна рознарядка, чітка робота транспорту тако-к сприяють скороченню тривалості оборотних циклів.

Важливим напрямом поліпшення використання обігових коштів є раціональне використання

матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції. Для цього є різні шляхи, головні з яких: економічно обґрунтований вибір сировини; підвищення коефіцієнта використання матеріалів; комплексне використання сировини і відходів виробництва; підвищення якості сировини, матеріалів і готової продукції; удосконалення конструкцій виробів; удосконалення виробничих процесів; впровадження нової прогресивної технології; застосування соціально-економічних стимулів поліпшення використання матеріальних ресурсів [4, 6].

Пошук шляхів прискорення оборотності оборотних активів за стадіями кругообігу оборотних активів є оперативним та найефективнішим. Значна частина зазначених напрямів нерозривно пов'язана з науково-технічним прогресом. На цей час створюються і впроваджуються виробництво принципово нові засоби праці і технологічні процеси, які забезпечують можливість виготовлення продукції з меншими питомими витратами живої праці, сировини, матеріалів і енергії; полегшують і прискорюють перебудову всього процесу виробництва на основі системи машин та устаткування, що створена на принципах автоматизації і безперервності процесів при широкому використанні електроніки.

Важливим завданням для керівництва є визначення резервів збільшення показників оборотності та ліквідності оборотного капіталу і розроблення певних заходів щодо їх мобілізації.

Особливу увагу при формуванні оборотного капіталу варто приділяти завданню аналізу показників процентної ставки за кредитами й їхньому взаємозв'язку з обсягом приваблюваних засобів, що, в остаточному підсумку, вплине на величину прибутку.

Для рішення поставленого завдання скористаємося спрощеною моделлю взаємозв'язку прибутку підприємства й обсягу власних і позикових засобів:

$$P = (k * L + (k - t) * E(1 - a)), \quad (1)$$

де P – прибуток підприємства;

k – рівень економічної рентабельності підприємства;

L – обсяг власних обігових коштів;

t – середня відсоткова ставка за кредитами залучених коштів;

E – обсяг залучених коштів;

a – ставка податку на прибуток.

З формули (1) видно, що для досягнення поставленої мети необхідно, щоб різниця між рівнем економічної рентабельності підприємства й середньою процентною ставкою по кредитах залучених коштів досягала максимуму, тобто:

$$(k - t) \rightarrow \max, \quad (2)$$

Підприємству для забезпечення нормальної виробничої діяльності необхідно сформувати оборотний капітал, але не береться до уваги в явному виді фактор часу. Заздалегідь передбачається, що величина процентної ставки вже приведена до конкретного часового інтервалу.

ВИСНОВКИ

Розуміння економічної суті оборотного капіталу потребує, насамперед, усвідомлення його матеріально-вартісної природи. Оборотний капітал є комплексним поняттям, яке характеризує процес ресурсного обороту на підприємстві. Тому його доцільно трактувати як кошти, вкладені в активи (обсяг яких повинен забезпечувати позитивну динаміку всіх показників фінансового стану підприємства та безперервність його функціонування), як майнові цінності, що обслуговують поточну виробничо-господарську діяльність (їх обсяг і структура визначається внутрішніми та зовнішніми факторами підприємства), які здійснюють повний оборот за один операційний цикл і свою вартість повністю переносять на вартість створюваного продукту. Під внутрішніми факторами варто розуміти тривалість і специфіка виробничого циклу, відносини підприємства з контрагентами, структура управління, складність продукції тощо.

Дослідження впливу процесів управління оборотним капіталом на забезпечення результативності діяльності підприємств дає змогу розглядати менеджмент оборотного капіталу як невід'ємну складову єдиного процесу загального управління. Тоді останнє не буде методологічно відірваним

від прогнозування, маючи на меті створення ефективної інформаційної системи для внутрішнього управління фінансовими ресурсами підприємства.

Систему управління оборотним капіталом доцільно трактувати як сукупність узгоджених між собою принципів, завдань, елементів і методів, які регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень щодо напрямку (планування, облік, контроль, адміністрування, бюджетування тощо) руху оборотного капіталу в заданих параметрах для досягнення місії та цілей підприємства.

Оптимізаційні механізми щодо вдосконалення системи управління оборотним капіталом та обґрунтування перспектив розвитку галузі створюють необхідні передумови підприємствам для поетапного переходу на вищий рівень розвитку системи.

Таким чином, від забезпеченості оборотними активами, їх структури і рівня використання залежить ефективність функціонування та фінансова стійкість підприємства. Тому в системі управління оборотним капіталом поряд з плануванням та обліком входить регулярний аналіз їх складу, динаміки, відповідно до потреб поточної виробничо-господарської діяльності підприємства. Важливість управління оборотним капіталом і велике значення цього процесу для фінансово-господарської діяльності підприємств в сучасних ринкових умовах господарювання. Особливу увагу при формуванні оборотного капіталу варто приділяти завданню аналізу показників процентної ставки за кредитами й їхньому взаємозв'язку з обсягом приваблюваних засобів, що, в остаточному підсумку, вплине на величину прибутку. Найважливішими передумовами скорочення вкладень оборотних коштів у цю сферу є раціональна організація збуту готової продукції, застосування прогресивних форм розрахунків, своєчасне оформлення документації і прискорення її руху, дотримання договірної і платіжної дисципліни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ванькович Д.В. Удосконалення системи управління фінансовими ресурсами промислових підприємств / Д.В. Ванькович // Фінанси України. — 2005. — № 7. — С. 44—50.
2. Вовк В.М. Математичне моделювання в управлінні фінансовою діяльністю підприємства / В.М. Вовк, Г.І. Левицька // Фінанси України. — 2003. — № 1. — С.88—92.
3. Гецько В.В. Місцеві фінанси: суть, структура і принципи формування ресурсів / В.В. Гецько // Фінанси України. — 2002. — № 5. — С.103—107.
4. Костырко Л. Источники формирования финансовых ресурсов / Л.Костырко, Т.Пашенко, Н.Соловей // Бизнес Информ. — 2002. — № 3-4. — С.122—127.
5. Кравченко Б.І. Визначення оптимальної вартісної структури капіталу та мінімізація ризиків залучення позикових коштів у АТ / Б.І. Кравченко // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 12. — С.26—34.
6. Хотомлянський О. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей / О.Хотомлянський, Т.Чершта, Г.Северина // Економіка України. — 2006. — № 3. — С.35—40.

УДК 330.3:622.333

РОЗВИТОК ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ ФУНКЦІОНУВАННЯМ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ

Трифорова О.В.

На основі узагальнення наукових поглядів на сутність основних категорій теорії стійкості систем в економіці удосконалено визначення дефініцій «стійкість підприємства» та «стійке функціонування підприємства»

Ключові слова: *стійкість, надійність, стабільність, система, форми руху систем, функціонування підприємства, розвиток підприємства*

Вирішення проблем стійкого функціонування підприємств в умовах різноспрямованих впливів